

Publieksprijs Big Brother Awards 2019

De genomineerden

Inhoud

1. Google
2. Sander Dekker, minister van
Rechtsbescherming
3. COOSTO

Publieksprijs Big Brother Awards

De prijs voor de grootste privacyschender van Nederland is een initiatief van Bits of Freedom, de organisatie die opkomt voor vrijheid op internet. De prijs wordt 29 november uitgereikt in TivoliVredenburg in Utrecht. Het publiek kon van eind augustus tot eind oktober gemotiveerd kandidaten nomineren. De drie personen of organisaties die het meest zijn genoemd vormen de drie kandidaten voor de prijs. Het publiek kan door door te stemmen bepalen welke genomineerde mee naar huis mag nemen.

1. GOOGLE

Alomtegenwoordige verzamelaar van persoonsgegevens

Google werd bovengemiddeld vaak genomineerd. Maar ook de grote verscheidenheid aan motiveringen viel op. Dat is niet verwonderlijk voor wie zich realiseert op welke gebieden het bedrijf diensten aanbiedt. Google werd getypeerd als: “de grootste en meest alomtegenwoordige verzamelaar van persoonsgegevens en meta-data”. Maar ook als relatief onzichtbaar: “Facebook staat in de schijnwerpers, maar Google werkt stiekem.” Twee gedragingen werden expliciet genoemd: het meeluisteren met een Google Home-apparaat en de onmogelijkheid om je aan de tentakels van de technologie-reus te onttrekken.

Google luistert mee

Medewerkers van Google luisterden soms gesprekken mee die Nederlanders voeren met hun Google Home-apparaat en via de Google Assistent-app op mobiele telefoons. ¹Dat gebeurde zonder dat Google daar vooraf duidelijkheid over gaf. ²Zo'n computer luistert voortdurend mee met de gesprekken in haar omgeving. Het is de bedoeling dat het apparaat een gesprek alleen opslaat als het een catch word (“Hey Google!”) hoort. Het apparaat stuurt vervolgens de ingesproken opdracht door naar Google, voor een analyse van het fragment. Om de kwaliteit van de dienst te verbeteren luisteren Googlemedewerkers bij 1 op de 500 gesprekken mee om ze uit te schrijven. ³Volgens onze uiterst conservatieve schatting worden alleen al van Google Home's die rond kerst vorig jaar werden geactiveerd elk jaar ruim 149.650(!) spraakopdrachten meegeluisterd. ⁴⁵⁶ Na de onthullingen begon een Duitse toezichthouder een onderzoek om te zien of Google zich wel aan de Europese privacyregels houdt. ⁷Google zei weer eens “sorry” en stopte daarna tijdelijk met het meeluisteren van de opnames. ⁸

Ongewild Gmail gebruiken

Sommige onderzoeken suggereren dat dit jaar meer dan een kwart van alle e-mails in Gmail geopend wordt. ⁹Met de populaire dienst heeft Google tenminste een vijfde van de markt in handen. Google verzorgt naast Gmail ook de mail voor heel veel andere organisaties. Het gevolg is dat voor anderen niet altijd helder is waar een e-mail terecht komt. De e-mail van mensen die er expliciet voor kiezen Google zoveel mogelijk links te laten liggen, kan nog altijd terecht komen bij de Amerikaanse technologie-reus.

Google versterkt dat probleem met de introductie van nieuwe functionaliteiten die andere internetters nog meer naar Google dwingen. Gmail-gebruikers kunnen sinds een jaar een termijn opgeven waarna een verzonden e-mail automatisch gewist moet worden.

¹⁰Google kan die functionaliteit alleen garanderen als de e-mail op haar platform blijft. Wie geen Google gebruikt kan de e-mail alleen nog maar lezen op Google's website. Als er al een account aan het e-mailadres van de gebruiker is gekoppeld, moet de gebruiker ook nog eens eerst inloggen. Kortom, die functionaliteit ontmoedigt het gebruik van andere e-mailprogramma's dan Gmail.

Opdracht aan Google

Bits of Freedom kan zich voorstellen dat het soms noodzakelijk is om opnames uit te luisteren voor het verbeteren van de stemherkenning. We roepen Google om te stoppen met het bewaren van de opnames van stemopdrachten, behalve in die gevallen dat die opnames ook echt worden gebruikt voor het verbeteren van de functionaliteit. Uiteraard moet dat ook alleen maar met expliciete toestemming van de gebruiker kunnen. In die gevallen mogen de opnames alleen voor een korte termijn bewaard worden en moeten ze direct na uitwerking verwijderd worden. Bits of Freedom acht het onvoldoende indien Google de opnames langdurig bewaard en gebruikers extra handelingen vraagt om de opnames te verwijderen.

Bits of Freedom juicht het initiatief van Google om de communicatie via e-mail veiliger te maken toe. We vinden het echter zeer problematisch als dat betekent dat internetgebruikers nog meer Google's ecosysteem in worden gezogen. We vragen Google daarom om voor het einde van jaar toe te zeggen om alleen nog maar nieuwe functionaliteiten te introduceren waarbij de wens van internetgebruikers om Google niet te gebruiken wordt gehonoreerd. Dat kan, bijvoorbeeld, door het gebruik van een open standaard voor end-to-end versleuteling in Gmail mogelijk te maken.

2. SANDER DEKKER, MINISTER VAN RECHTSBESCHERMING

Koste wat het kost

Het helpt niet om iemand die een rekening of boete niet kan betalen, boos te benaderen. Die heeft hulp nodig. Om wanbetalers op de juiste manier te bejegenen gebruikt het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) zogenaamde betaalprofielen. De minister van Rechtsbescherming Sander Dekker wil graag “maatschappelijk verantwoord incasseren” en liet daarom onderzoek doen naar een bredere toepassing van zulke profielen. De onderzoekers vonden de regels die onze privacy moeten beschermen een sta-in-de-weg. Dat de minister het maatschappelijke belang van privacy volledig negeert, leverde hem een nominatie op.

Wanbetalers in een hokje ...

Het Ministerie van Justitie en Veiligheid liet onderzoek doen naar een breder gebruik van betaalprofielen door het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB): “Op basis van datasets worden algoritmes bepaald waarmee het (betaal)gedrag van debiteuren kan worden voorspeld en personen kunnen worden ingedeeld in specifieke betaalprofielen.” Uit dat onderzoek blijkt dat veel instanties nu al heel veel soorten gegevens gebruiken voor hun analyse. ¹¹Het gaat dan om “data uit hun eigen registraties”, aangevuld met “informatie uit externe bestanden zoals [...], de Basisregistratie Personen (BRP), gegevens over de WOZ-waarden, Google Maps en CBS-informatie over sociaal-economische kenmerken van wijken.”

... en privacy het bokje

De onderzoekers zijn lovend over het gebruik van betaalprofielen. Ze beschrijven “drie soorten positieve effecten”, maar de negatieve consequenties en risico’s blijven onbelicht. Dat zulke systemen leiden tot een ongebreidelde honger naar nog meer gegevens, beschrijft het rapport dan wel weer helder. Het onderzoek stelt dat “de algoritmen waarop [profielen] gebaseerd zijn presteren beter als meer data beschikbaar is om ze op te baseren,” dat de “data-uitwisseling tussen verschillende (overheid)instanties de betrouwbaarheid van [profielen kan] vergroten” en dat “in de praktijk dergelijke samenwerking niet eenvoudig [is] omdat privacywetgeving de uitwisseling en het gebruik van dergelijke persoonsinformatie limiteert.” Ook zien de onderzoekers dat “het verzamelen van bepaalde informatie – zoals etnische achtergrond – uitermate gevoelig [ligt]”, zonder uit te leggen waarom dat eigenlijk zo is en welke consequentie je daar aan zou moeten verbinden.

Maatschappelijk verantwoord incasseren is veel meer

De onderzoekers achten het daarom het “de moeite waard om verder te onderzoeken welke mogelijkheden er wel zijn en onder welke waarborgen meer informatie gedeeld kan worden”. De minister van Rechtsbescherming is in zijn nopjes. Hij is “verheugd over het positieve beeld dat uit de rapportage naar voren komt.”¹² Zonder enige voorbehoud zegt hij “dat de vertaling van een [profiel] naar een maatschappelijk verantwoorde incasso bevorderd moet worden”. Nergens in zijn reactie besteedt hij aandacht aan de consequentie van het bevorderen van het gebruik van profilering: de afbraak van de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van de burger.

Opdracht

Bits of Freedom vindt het schokkend dat de onderzoekers en met name de minister van Rechtsbescherming(!) letterlijk nul komma nul oog hebben voor het belang van het beschermen van de persoonlijke levenssfeer van de burgers. Bits of Freedom wil daarom dat de minister voor het einde van het jaar bevestigt dat het CJIB nu en in de toekomst alleen eigen en direct aan het betalingsgedrag gerelateerde gegevens gebruikt voor zogenaamde betaalprofielen, als hulpmiddel voor het incasseren van schulden.

3. COOSTO

Diep in jouw data

Op internet wordt nooit iets vergeten. De kans is groot dat die ene domme tweet die je na drie minuten weer verwijderde, na jaren nog altijd terug te vinden is in de archieven van Coosto. Het Nederlandse bedrijf verzamelt openbare posts en reacties op onder meer Twitter, Facebook, Instagram, LinkedIn, Reddit en YouTube – en kan terugkijken tot tien jaar terug.¹³ Het gaat om gegevens uit 200 landen en in 150 talen.¹⁴ Ook als de oorspronkelijke bron is verwijderd, blijven de citaten bewaard.¹⁵

Overheid als grootverbruiker

Het bedrijf kent grote klanten, zoals supermarkten, banken en de spoorwegen.¹⁶ Zij gebruiken de software meestal voor communicatiedoelinden: met Coosto kan je bijvoorbeeld meten wat waarschijnlijk het beste moment is om op verschillende sociale media te posten, hoe mensen op je berichten reageren en wie interessante doelgroepen zijn om te bereiken. Maar waar de meeste indieners van Coosto als nominatie zich boos over maken, is het grootschalige gebruik van de dienstverlening door onze overheid. Afnemers zijn onder meer de Nationaal Coördinator Terrorismedebestrijding en Veiligheid (NCTV), het Ministerie van Justitie en Veiligheid en de Nederlandse politie.¹⁷

Coosto maakt permanente controle mogelijk

De politie gebruikt de technologie niet alleen voor communicatiedoelinden, maar ook bij het verwerken van meldingen en aangiften door de politie, voor de opsporing én voor de handhaving van de openbare orde.¹⁸ Bijvoorbeeld voor het proeven van de sfeer rond een aangekondigde demonstratie, een voetbalwedstrijd of feest. In de analoge wereld zou dat nooit kunnen: de wereld zou te klein zijn als de politie bij ging houden wat eenieder in het openbaar zegt en dat langdurig bewaard en analyseert. Zulke ophef dwong Twitter en Facebook eerder al soortgelijke bedrijven de toegang tot gegevens over gebruikers stop te zetten toen bekend werd dat deze bedrijven de gegevens doorverkochten voor surveillance.^{19,20} Coosto is tot nu toe die dans ontsprongen. Daarmee is Coosto hofleverancier van social mediamonitoring aan onze overheid.

Opdracht

Het is duidelijk dat Coosto geen probleem heeft met het leveren van haar diensten aan de Nederlandse overheid, ook niet als die dat gebruikt voor permanente

surveillance van de burger. Bits of Freedom vraagt Coosto om voor het einde van het jaar een uitgebreide en inhoudelijke visie te publiceren, waarin zij ingaat op de ethische grenzen van het gebruik van haar dienstverlening. We verwachten dat Coosto daarbij haar eigen visie verwoordt, en niet enkel verwijst naar “de voorwaarden van haar partners”. Ook gaat het nadrukkelijk om Coosto’s morele kompas, niet om de regelgeving.²¹

Daarnaast vindt Bits of Freedom het onverkwikkelijk dat een commercieel bedrijf al tien jaar lang al onze uitingen op populaire platforms kan opslurpen, archiveren, analyseren en weer doorverkopen. De meeste internetgebruikers zullen dat niet verwachten of dat realiseren als zij van die platforms gebruik maken. Bits of Freedom vraagt Coosto daarom binnen een maand een uitgebreide analyse van de juridische grondslag voor de verwerking van deze gegevens te publiceren. Veel werk kan dat niet zijn, omdat Coosto toch al wettelijk verplicht is zo’n analyse voor aanvang van haar activiteiten te maken.

Noten

-
1. <https://nos.nl/artikel/2292889-google-medewerkers-luisteren-nederlandse-gesprekken-mee.html>
 2. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/07/10/google-luistert-mee/>
 3. <https://www.blog.google/products/assistant/more-information-about-our-processes-safeguard-speech-data/>
 4. Er zijn geen cijfers beschikbaar over het aantal Google Home-apparaten dat in Nederland in gebruik is, er zijn alleen schattingen van het aantal verkochte apparaten in een bepaalde periode. Eén van die schattingen suggereert dat in de laatste weken van december van 2018 zo'n 50.000 apparaten zijn geactiveerd. Zelfs als dat aantal aan de hoge kant is, is aannemelijk dat het aantal in gebruik zijnde apparaten maanden later hoger is. Een Amerikaans onderzoek stelt op basis van een analyse van 65.499 interacties met Google Home-apparaten in 88 huishoudens over een periode van 110 dagen dat gebruikers 4,1 spraakopdrachten per dag gaven. Op basis daarvan komen we uit op een schatting van (50.000 apparaten x 4,1 opdrachten per jaar x 365 dagen / 500 =) 149.650 beluisterde spraakopdrachten over een periode van een jaar Dit is een uiterst conservatieve schatting. Het werkelijke aantal ligt waarschijnlijk veel hoger omdat i) in de periode tussen kerst 2018 en nu de verkoop van Google Home-apparaten is voortgezet en ii) deze schatting alle spraakopdrachten die via Google Assistant op telefoons en andere apparaten niet meegerekend is.
 5. <https://prappers.com/voice-apps/hoeveel-google-homes-zijn-er-in-nederland/>
 6. <http://web.mit.edu/bentley/www/papers/ghome-immwt-final.pdf>
 7. https://datenschutz-hamburg.de/assets/pdf/2019-08-01_press-release-Google_Assistant.pdf
 8. <https://www.blog.google/products/assistant/doing-more-protect-your-privacy-assistant/>
 9. <https://litmus.com/blog/infographic-the-2019-email-client-market-share>
 10. <https://www.blog.google/products/g-suite/new-security-and-intelligent-features-new-gmail-means-business/>
 11. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/10/08/onderzoek-naar-het-gebruik-van-betaalprofielen>
 12. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/10/08/brief-tweede-kamer-maatschappelijk-verantwoord-incasso>
 13. https://www.coosto.com/sites/default/files/2017-06/20170419_Klantcase_Vrije_Universiteit_NL_1.pdf
 14. <https://www.coosto.com/nl/pers/coosto-maakt-wereldwijde-social-media-analyse-mogelijk>
 15. <https://www.coosto.com/nl/privacyverklaring>
 16. <https://www.coosto.com/nl/>
 17. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/wob-verzoeken/2017/02/22/wob-besluit-22-februari-2017>
 18. <https://repubca.home.xs4all.nl/pdf/observant70socialmediasurveillanceinnederland.pdf>
 19. <https://www.dailydot.com/layer8/twitter-snaptrands-geofeedia-social-media-monitoring-facebook/>
 20. <https://theamericangenius.com/business-news/snaptrands-quietly-lays-off-entire-staff-ceases-operations/>
 21. <https://repubca.home.xs4all.nl/pdf/antwoordencoosto.pdf>

Bits of Freedom komt op voor jouw vrijheid en privacy op internet.

Deze grondrechten zijn onmisbaar voor je ontwikkeling, voor technologische innovatie en voor de rechtsstaat. Maar die vrijheid is niet vanzelfsprekend. Je gegevens worden opgeslagen en geanalyseerd. Je internetverkeer wordt afgeknepen en geblokkeerd.

Bits of Freedom zorgt ervoor dat jouw internet jouw zaak blijft.

Bits of Freedom
www.bitsoffreedom.nl
@bitsoffreedom
Prinseneiland 97HS
1013 LN Amsterdam

Contactpersoon:
Esther Crabbendam
+31 6 2307 2571
esther@bitsoffreedom.nl

CB0B 7B04 5FA1 EEEE BCA7
C22D E41E EB5E 71DC 40F5
(bitsoffreedom.nl/openpgp)

BITS OF FREEDOM

Voor jouw internetvrijheid